

Sti 3.11.2011

Soili Haverinen

Feminismit ja teologia

FEMINISMIN SIEMENIÄ

Feminismi ei ole syntynyt tyhjiöstä. Se on ollut vastaus epäkohtiin, joihin myös useimmat oman aikamme konservatiivit vaatisivat ja käytännössä vaativat muutosta esim. lähetyksentillä.

Esimerkkejä naisten halveksunnasta:

- * Immanuel Kantin mukaan naisilta puuttuu kyky korkeimpaan abstraktiin ajatteluun. Oppineisuutta yrittävällä naisella "voisi yhtä hyvin olla parta, sillä ehkäpä se ilmaisisi selvimmin sen syvällisen katsannon, johon hän pyrkii". (1763)
- * G.W.F. Hegel: "Naiset poikkeavat miehistä kuten kasvit poikkeavat eläimistä" (teoksessa *Oikeusfilosofia* 1821);
- * Kirkkoisä Tertullianus opetti naisia (200-l:n alku):
"Etkö usko että olet Eeva? Jumalan tuomio sukupuolellesi on voimassa edelleen meidän aikanamme ja sen vuoksi on tarpeen, että myös syllisyys elää. Sinä päästit paholaisen sisälle, sinä olet se, joka ensimmäisenä poimit hedelmän kielletystä puusta, sinä olet se, joka ensimmäisenä hylkäsit jumalallisen lain, sinä olet se, joka suostuttelit hänet, jota vastaan paholainen ei ollut tarpeeksi vahva. Sinä tuhosit Jumalan kuvan, ihmisen, aivan liian helposti. Sinun ansiosi oli kuolema ja sen vuoksi jopa Jumalan Pojan oli kuoltava."
(*De cultu feminarum, I cap.*)

FEMINISMI

- * Yhteinen nimitys hyvin laajalle joukolle ideologioita ja tutkimusmetodeja. Yhteistä on naisnäkökulman esiintuominen.
  - * Ominaista on ideologian ja akateemisen tutkimuksen rajan häivyttäminen.
- * Feministin "kirosana": *Patriarkaatti*
  - * tarkoittaa sekä miesvaltaisuutta että kaikkia hierarkkisia valtarakenteita.
- * Ihanteena on tasa-arvoinen yhteiskunta, jossa kaikki hierarkkiset valtarakenteet on purettu, kenelläkään ei ole auktoriteettia toisen ylitse.

- * Jakaantuu kolmeen aaltoon
- * Yhteinen piirre: kaikki feminismit nousevat epäoikeudenmukaisuuden kokemuksesta.

FEMINISTITEOLOGIA

- * Feminismin soveltamista teologiaan.
  - * Lähtökohta on siis feministisessä ideologiassa ei teologiassa.
- * Nousukausi 1960-luvulta.
- * Feministiteologia kritisoi ja tulkitsee uudelleen kristillistä perinnettä feminismin tavoitteista käsin.
- * Tavoitteena on muuttaa uskon sisältöä ja kirkollisia valtarakenteita, koska näiden ajatellaan ylläpitävän naisten sortoa yhteiskunnassa.
  - * Esim. hierarkioiden purku, joka ulottuu osalla feministiteologeista aina jumalakäsitykseen asti.
- * Naisen kokemus teologian auktoriteetiksi Raamatun ja kristillisen opin tilalle. => ”Naisen täysi-ikäisyys”

FEMINISMIN AALLOT

1. Aalto

- * Järjestäytyi 1800-luvun lopulla
- * Naisen ja miehen erilaisuutta ei kiistetä, mutta yhtäläistä ihmisarvoa korostetaan ja vaaditaan tasapuolista kohtelua.

2. Aalto

- * 1960-luvulta
- * Naisen ja miehen erilaisuutta ja naisen paremmuutta korostetaan.
- * Ns. seksuaalinen vapautuminen

3. Aalto

- * 1980-luvulta
- * Sukupuolisuus nähdään sosiaalisena konstruktiona irrallaan biologisesta sukupuolesta.
- * Myös biologista sukupuolta voi muokata.

- * Konstruktivistinen sukupuolikäsitys, postmoderni dekonstruktioismi

1. AALTO

- * Ranskan vallankumouksesta 1960-luvulle asti: Miten saada naiset pois alistetusta asemasta?
  - * Äänioikeus
  - * Oikeus hallita omaa omaisuuttaan
  - * Koulutus
- * Poliittiseksi liikkeeksi 1800-luvulla
- * Suffragetit 1900-luvun alussa, naisten äänioikeutta vaativia aktivisteja.

SIMONE DE BEAUVOIR (1908 - 1986):

“Tämä on aina ollut miehen maailma, eikä mikään niistä syistä, jotka on tähän mennessä esitetty selitykseksi tälle faktalle, ole vaikuttanut riittävältä.”

The Second Sex (1950)

2. AALTO

- * 1960-luvulta: vaikka 1. aallon tavoitteet oli saavutettu, naiset kokivat edelleen olevansa hierarkiassa alempana.

=> naistietoisuuden nostattaminen

- * Sukupuolieron korostaminen yhteisen ihmisyyden kustannuksella, gynosentrisyys eli naiskeskeisyys
- * Naisten vastakulttuurin rakentaminen, miehisten symbolien korvaaminen naisellisella.
- * Yliopistomarxismi ja -radikalismi, yhtä aikaa eri puolilla läntistä maailmaa.
- * Feminismi tulee akateemiseksi alaksi, naistutkimus ja myöhemmin sukupuolentutkimus.

LUCE IRIGARAY (s.1932):

CE SEX QUI N'EST PAS UNE (1977)

- * “Sukupuoliero on todennäköisesti se aikamme kysymys, joka voisi olla “pelastuksemme”, jos ajattelisimme sen läpi.”

- * "Naisille taktisiin iskuihin ryhtyminen, itsensä pitäminen erossa miehistä riittävän kauan oppiakseen puolustamaan haluaan, erityisesti puheen kautta, toisten naisten rakkauden löytäminen suojattuna miesten määrittelemiltä vaihtoehdoilta, jotka asettavat heidät kilpailevien hyödykkeiden asemaan, itselleen sellaisen sosiaalisen statuksen muokkaaminen, joka pakottaa kunniotukseen, oman elantonsa ansaitseminen paetakseen prostituoidun oloja... Nämä ovat varmasti välttämättömiä vaiheita heidän paossaan vaihtomarkkinoiden proletarisaatiosta."

TALVIKKI MATTILA:

"Raamattu on kirjoitettu patriarkaalisena aikana sidoksissa aikansa kulttuurisiin käsityksiin. Tekstejä tulee tarkastella oman aikansa ehdoilla ja **tuoda esiin** niiden **ongelmat** tämän päivän kristillisyyden kannalta. Patriarkaaliset yhteiskuntarakenteet **eivät ole Jumalan Sanaa**, jota meidän tänä päivänä tulisi pitää elämämme ohjeena.[...] Oikeidenmukaisuus, suvaitsevaisuus ja tasa-arvo haastavat meitä **aina uusiin tulkintoihin**.

Tulkintojen moninaisuus ja erilaisuus osoittaa ainakin sen, että **yhtä ainoaa totuutta on mahdoton löytää**. Emme ole helpon tehtävän edessä, kun yritämme Raamatun tekstien äärellä etsiä tietä parempaan ja oikeudenmukaisempaan maailmaan. Historiallisen kontekstin antama kuva epäoikeudenmukaisesta yhteiskuntamallista haastaa meidät tarkastelemaan oman yhteiskuntamme ja yhteisömme rakenteita ja pyrkimään kohti muutosta. **Teologiset ja symboliset tulkinnat** piirtävät eteemme ihanteita ja **ideologiset mallit auttavat näkemään näkymätöntä** ja kuulemaan vaiennettua. Raamatun tulkintatraditio on muutettavissa, sillä patriarkaalisuudestaan huolimatta, **Raamatun tekstit sisältävät kritiikkiä kaikkea hierarkiaa vastaan**. Yhdessä erilaiset feministiset tulkintaratkaisut viittaavat kohti tulevaisuuden kirkkoa, jossa naiset, miehet, lapset ja koko luomakunta elävät **oikeudenmukaisissa suhteissa toisiinsa, ilman hierarkiaa.**" (*Näen Jumalan toisin*, s.81-82.)

2. AALLON VÄREET FEMINISTITEOLOGIASSA

Väite: "Raamattu on miesten kirja miehille" (Haverinen & Janatuinen 2009, s.156)

Raamattu on kokoelma miesten jumalakokemuksia, eikä siksi ole auktoriteetti tämän päivän naisille. Naisten tulee siis löytää oma totuutensa jumalasta omien kokemustensa pohjalta, eikä alistua miesten välittämään jumalakuvaan. (Esim. Talvikki Mattila s. 67-68 ja Outi Lehtipuu s. 105-106 teoksessa *Näen Jumalan toisin*.)

Vastaus:

- * Raamattu on kokonaan tai lähes kokonaan miesten kirjoittama, mutta on siitä huolimatta onnistunut kautta historian välittämään saman uskon myös naisille.
- * Jumalan ilmoitus ei ole sukupuolisidonnainen. Raamattu ei kuvaa vain miesten subjektiivisia jumalakokemuksia vaan kaikkivaltiaan Jumalan historiallisia pelastustekoja, jotka ovat koskeneet ja koskevat niin naisia kuin miehiäkin.

2. AALLON VÄREET FEMINISTITEOLOGIASSA

Väite: "Kristillinen usko mies-Jumalaan tekee naisista vähemmän arvokkaita"

Jumalan kutsuminen maskuliinisilla käsitteillä, kuten Isä tai Herra sisältää ajatuksen Jumalasta miehenä. Näin ollen kristillinen jumalakäsitys asettaa naiset ovat sukupuolensa vuoksi kauemmaksi Jumalasta ja siksi vähemmän arvokkaiksi.

- * Feminismi on pyrkinyt ratkaisemaan sukupuolittuneen uskonnollisen kielen ongelman kahdella tavalla, joista kumpikin on klassisen kristinuskon näkökulmasta ongelmallinen:
  1. Maskuliiniset nimitykset on pyritty korvaamaan feminiinisillä (mm. Elisabeth Shüssler Fiorenza). Tyypillisempi toisen aallon feminismille.
  2. Koko persoonallinen jumalakuva on kyseenalaistettu (mm. Grace M. Janzen), koska se jo itsessään asettaa ihmisen hierarkkiseen suhteeseen Jumalan kanssa. Tyypillisempi kolmannen aallon feminismille.
- * **Vastaus:** Kristillisen uskon mukaan kumpikin sukupuoli luotiin Jumalan kuvaksi ja siksi näillä on yhtäläinen ihmisarvo, eikä kumpikaan sukupuolista ole olemuksellisesti lähempänä tai kauempana Jumalasta.
- * Raamatussa Jumala ilmoittaa aina itse kuinka häntä tulee kutsua, ihmiselle ei ole annettu valtaa keksiä Jumalalle nimiä. Jumalakuva muuttaminen ilmoituksen vastaisesti on epäjumalanpalvelusta.
- * Ihmisen ehdoton ja ominaisuuksista riippumaton arvo perustuu kaikkivaltiaan ja persoonallisen Jumalan luomistahtoon. Ilman tätä perustaa ihmisarvo suhteellistuu. Usko persoonattomaan jumaluuteen vie pohjan kaikkien ihmisten ihmisarvolta, myös naisten.

3. AALTO

- * 1970-luvun lopulla jo piirteitä
- * Varsinaisesti 1980-luvulta
- * Poststrukturalismi: kaikki "totuudet" ovat subjektiivisia tulkinnan tuotteita
- * Sukupuoliero ja sukupuolisuus nähdään sosiaalisena konstruktiona, joka on purettavissa.
- * Biologinen sukupuoli (sex) ei määrittele sosiaalista sukupuolta (gender) eikä seksuaalisen halun suuntautumista.
  1. Lesbofeminismi
  2. Myös biologista sukupuolta voi muokata.

- * Queer- eli pervoteoria läheisessä yhteydessä.
- * Vaikutuksia teologiassa ja kirkossa:
  1. Raamatuntulkinta, joka mitätöi sukupuolen vaikutuksen ihmisen tehtäviin perheessä, yhteiskunnassa ja kirkossa. Pidemmälle vietyä queer-teologia, jossa Raamattua ja kristillistä perinnettä luetaan symbolisina kertomuksina erilaisista seksuaalisista perversioista.
  2. Sukupuolen merkityksen mitätöiminen pastorinvirassa.
  3. Pyrkimys sukupuolen merkityksen mitätöimiseen avioliitossa eli homoseksuaalisten suhteiden asettamiseen samanarvoisiksi avioliiton kanssa.

GAYLE RUBIN (s.1949):

THE TRAFFIC IN WOMEN (1975)

- * ”Mutta emme ole alistettuja ainoastaan naisina, olemme alistettuja sen kautta, että meidän täytyy olla naisia, tai miehiä kuten asia voi olla. Minä tunnen henkilökohtaisesti, että feministisen liikkeen pitää unelmoida jopa enemmän kuin naisten alistamisen eliminoinnista. **Sen pitää unelmoida pakollisten seksuaalisuuksien ja sukupuoliroolien eliminoinnista.** Unelma, jota minä pidän vastustamattomimpana, on **unelma androgynistä tai sukupuolettomasta (ei kuitenkaan seksittömästä) yhteiskunnasta**, jossa kunkin sukupuolinen anatomia on merkityksetön sen suhteen, kuka tämä on, mitä tämä tekee, ja kenen kanssa rakastelee.

MONIQUE WITTIG (1935-2003)

THE STRAIGHT MIND (1980)

- * ”Toisin sanoen tämä tarkoittaa, **ettei meille voi enää olla naisia ja miehiä, ja että luokkina ja ajattelun tai kielen kategorioina niiden täytyy kadota**, poliittisesti, taloudellisesti, ideologisesti. Jos me, lesboina ja homoina, jatkamme itsestämme puhumista ja itsemme käsittämistä naisina ja miehinä, me olemme auttamassa heteroseksuaalisuuden säilyttämistä.” [...]
- * ”Olisi virheellistä sanoa, että lesbot asuvat, rakastelevat, elävät naisten kanssa, koska ”naisella” on merkitys ainoastaan heteroseksuaalisessa ajatusjärjestelmässä ja heteroseksuaalisissa talousjärjestelmissä. Lesbot eivät ole naisia.” [...]
- * ”Sillä se, mikä tekee naisen, on tietty sosiaalinen suhde mieheen, suhde, jota olemme edellä kutsuneet orjuudeksi, suhde joka sisältää henkilökohtaisen ja fyysisen velvoitteen samoin kuin taloudellisen velvoitteen, suhde, jota lesbot pakenevat kieltäytymällä tulemasta heteroseksuaaliseksi tai pysymästä sellaisina.”

**JUDITH BUTLER: HANKALA SUKUPUOLI
(1990 SUOM. 2006)**

”Jos biologinen ja sosiaalinen sukupuoli ovat ratkaisevalla tavalla erillisiä, niin ihminen ei tietyn biologisen sukupuolen perusteella tule tietyksi sosiaalisesti sukupuoleksi. Toisin sanoen naispuolisen kehon kulttuurisen konstruktion ei tarvitse olla ”nainen”, ja miespuolisia kehoja ei tarvitse tulkita ”mieheksi”. Tämä biologisen ja sosiaalisen sukupuolen (*sex/gender*) erottelun mullistava muotoilu antaa ymmärtää, että biologisesti sukupuolitetut kehot voivat tuottaa monia erilaisia sosiaalisia sukupuolia. Lisäksi sukupuolen sinänsä ei tarvitse rajoittua tavanomaisiin kahteen sukupuoleen. Jos biologinen sukupuoli ei rajoita sosiaalista sukupuolta, ehkäpä on olemassa sellaisia sukupuolia, sellaisia erilaisia tapoja tulkita kulttuurisesti anatomisesti sukupuolista ruumista, jotka eivät rajoitu anatomian näennäiseen kaksijakoisuuteen.” [...] ”Sukupuoli on toimintaa.”

LOPUKSI

- * Ihanteistaan huolimatta feminismiä ei ole käytännössä aina toteutettu ihmisarvoa kunnioittaen, rauhantahtoisesti ja rakentavalla tavalla. Tästä esimerkkinä ovat abortin puolustaminen yhteiskunnassa sekä kirkollisella puolella Suomen ev.lut. kirkon viime vuosien aggressiiviset toimenpiteet perinteisellä virkakannalla olevia ja kirkon virallista avioliitonäkemystä kannattavia kohtaan. Feminismi näkee ideologiansa vastaiset rakenteet uhkana ihanteilleen ja pyrkii siksi hajottamaan ne myös niiden ihmisten elämästä, jotka eivät jaa samoja ihanteita vaan tahtovat säilyttää nuo rakenteet.
- * Teologian piirissä feminismi on johtanut eriasteisiin irtiottoihin Raamatusta ja kristillisestä opista, joiden katsotaan olevan patriarkaalisuuden turmelemia.
- * Perinteisellä luterilaisella uskontulkinnalla ei ole yhteistä ideologista pohjaa Raamatun auktoriteetista luopuneen feministiteologian kanssa, vaikka kumpikin niistä pyrkii naisen ihmisarvon kunnioittamiseen omista lähtökohdistaan käsin.
- * Klassisen kristinuskon käsitys raamatullisesta ihmiskuvasta antaa parhaat edellytykset parantaa sekä naisten että miesten oloja yhteiskunnassa, perheessä ja kirkossa.
- * Ateistisen tai panteistisen feminismin ihmiskäsitys on kestävämmällä pohjalla, eikä se siksi pysty parantamaan naisten tai miesten oloja yhteiskunnassa, perheessä tai kirkossa.

KIRJALLISUUTTA:

Fulkerson, Mary McClintock

2003 Feminist Theology. p.109-125. in The Cambridge Companion to Postmodern Theology. Ed. K. J. Vanhoozer. Cambridge University Press.

Hauke, Manfred

1988 Women in the Priesthood? – A Systematic Analysis in the Light of the Order of Creation and Redemption. Ingantius Press, San Francisco.

1995 God or Goddess? Feminist Theology: What Is It? Where does It Lead? Ignatius Press, San Francisco.

Haverinen, Soili

2009 Paimenuus, ihmisarvo ja sukupuoli. Haverinen Soili & Janatuinen Mailis. Kustannus oy Uusi Tie. Helsinki.

- 2006 Feminismi, ihminen ja Jumala teoksessa Kadonnut horisontti - näkökulmia uskoon, valtaan ja totuuteen Toim. E. Koskenniemi, T. Nisula ja O.-P. Vainio. Helsinki: Kustannusarkki.
- Jantzen, Grace M.
1999 Becoming Divine: Towards a Feminist Philosophy of Religion. Manchester: Manchester University Press.
- Jones, Serene
2001 Companionable Wisdoms: What Insight Might Feminist Theorists Gather from Feminist Theologians? p. 294-308. The Blackwell Companion to Postmodern Theology. Ed. Graham Ward. Blackwell Publishing.
- Kassian, Mary A.
2005 The Feminist Mistake. – The Radical Impact of Feminism on Church and Culture. Crossway Books. Wheaton Illinois.
- Näen Jumalan toisin
2006 Kristinuskon feministisiä tulkintoja. Toim. P. Kainulainen ja A. Mäkinen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Queer Theology.
2007 Rethinking the Western Body. Ed. Gerard Loughling. Blackwell Publishing.
- Ruether, Rosemary Radford
2005 Goddesses and the Divine Feminine: Western Religious History. Berkeley. University of California Press.
2002 The Emergence of Christian Feminist Theology. P. 3-22. The Cambridge Companion to Feminist Theology. Ed. Susan Frank Parsons. Cambridge University Press. Cambridge.
- Soskice, Janet Martin
2002 Trinity and Feminism. P.135-150. The Cambridge Companion to Feminist Theology. Ed. Susan Frank Parsons. Cambridge University Press. Cambridge.
- This Is My Name Forever
2001 The Trinity & Gender Language for God. Ed. Alvin F. Kimel, Jr. Downers Grove, IL: InterVarsity Press.